

WIĘZIENIA W EUROPIE: KRAJOWE WIADOMOŚCI PRAWNE

Celem niniejszego podsumowania przygotowanego przez **European Prison Litigation Network** (Europejską Sieć Litygacji Penitencjarnej), **jej członków i partnerów** jest informowanie działających w poszczególnych krajach prawników i organizacji społeczeństwa obywatelskiego o najważniejszych zmianach prawnych dotyczących więziennictwa w Europie. Mamy nadzieję, że pozwoli to naszym czytelnikom skuteczniej rozpoznawać trendy europejskie i lepiej wykorzystywać je w praktyce zawodowej. Podsumowanie to zawiera wiadomości z **14 państw członkowskich Unii Europejskiej** oraz z **Ukrainy, Mołdawii, Wielkiej Brytanii i Rosji**.

Zachęcamy do wyrażenia opinii na temat tego, co możemy zrobić, aby uczynić nasze podsumowanie jak najbardziej użytecznym dla Czytelników.

PRZEGLĄD AKTUALNOŚCI PRAWNO-PENITENCJARNYCH

GRUDZIEŃ 2022 – LUTY 2023.

ŚRODKI ALTERNATYWNE WZGLĘDEM TYMCZASOWEGO ARESZTOWANIA ■ W **Grecji** dekretem ministerialnym określono szczegółowe warunki kary ograniczenia wolności jako alternatywy dla kary pozbawienia wolności, co umożliwiło praktyczne zastosowanie systemu wprowadzonego w nowym greckim Kodeksie karnym z 2019 r.

WARUNKI POZBAWIENIA WOLNOŚCI ■ W **Bułgarii** sąd administracyjny [znacznie rozszerzył zakres ochrony przysługującej więźniom](#) rozszerzając katalog elementów środowiska więziennego, które mogą stanowić niehumanitarne i poniżające traktowanie, takich jak bierność palenia.

Francuski Naczelny Sąd Administracyjny [odrzucił wnioski o zastosowanie środka tymczasowego wniesione przez organizację pozarządową International Prison Watch \(OIP-SF\)](#) w celu poprawy warunków odbywania kary pozbawienia wolności w zakładzie karnym w Gujanie Francuskiej. Decyzja ta, zgodna z wcześniejszym orzecznictwem Sądu Najwyższego, wskazuje, że osadzonym nie przysługuje jakikolwiek skuteczny środek zapobiegawczy, który pozwoliłby im wyeliminować nieodpowiednie warunki pozbawienia wolności.

W **Polsce**, wiceminister sprawiedliwości poinformował Rzecznika Praw Obywatelskich o wydaniu pozytywnej oceny przedstawionej przez RPO propozycji [dodania biustonoszy do wykazu rodzajów bielizny, którą Służba Więzienna powinna zapewnić osadzonym kobietom](#) nieposiadającym tego rodzaju garderoby lub posiadającym go w stanie nienadającym się do użytku.

Kilku burmistrzów **belgijskich** miast nakazało dyrektorom zakładów karnych, aby nie dopuszczali do przekroczenia maksymalnego obłożenia swoich placówek i zlikwidowali praktykę spania osadzonych na materacach położonych na podłodze. Również w Belgii Sąd Najwyższy orzekł, że sądy śledcze mogą oceniać warunki osadzenia w aresztach śledczych i w razie potrzeby nakazać przeniesienie osadzonego do innego ośrodka.

Na **Węgrzech**, dekret Ministerstwa Spraw Wewnętrznych zmniejsza liczbę rodzajów urządzeń elektrycznych, które osoby osadzone mogą posiadać w swoich celach.

SYSTEMY WYKONYWANIA KARY ■ Izba Karna **hiszpańskiego** Sądu Najwyższego [orzeka, że odwołania wniesione przez Prokuratora Generalnego od decyzji o wykonaniu kary pozbawienia wolności wobec osób](#)

[skazanych za poważne przestępstwa w systemie otwartym mają skutek zawieszający](#). We wspomnianym orzeczeniu Sąd Najwyższy dokonał ujednoczenia linii orzeczniczej w tym zakresie.

W Litwie powstał [szósty dom przejściowy dla osób skazanych](#). Głównym celem tego typu ośrodków jest przygotowanie osób osadzonych do zwolnienia za pomocą działań resocjalizacyjnych.

Włoski Sąd Najwyższy [odrzucił odwołanie wniesione przez osadzonego anarchistę, skazanego za popełnienie aktów terrorystycznych, przeciwko wykonaniu kary w systemie „surowego więzienia”](#) (znanego jako reżim „41-bis”, na podstawie szczególnego przepisu regulującej tę materię ustawy). Sprawa ta uwypukla trudne warunki bytowe, jakie niesie ze sobą stosowanie tego reżimu oraz jego wątpliwą konstytucyjność, i stała się jednym z głównych tematów debaty publicznej, a także dyskusji wśród przedstawicieli doktryny i praktyki prawnej we Włoszech.

EKSTRADYCJA ■ Sąd okręgowy w Bułgarii [odmówił wyrażenia zgody na wydanie osadzonego, o którego ekstradycję wystąpiła Federacja Rosyjska](#), z uwagi na ryzyko narażenia go na tortury i złe traktowanie w Rosji. W orzeczeniu tym sąd nawiązał między innymi do sprawozdania na temat sytuacji przestrzegania praw człowieka i praworządności w Rosji przygotowanego przez bułgarski Komitet Helsiński.

ZDROWIE ■ **Mołdawskie** Ministerstwo Sprawiedliwości przyjęło plan działania określający szczegółowo kroki, które należy podjąć w 2023 r. w dziedzinie więziennej opieki zdrowotnej, a także [zarządzenie w sprawie organizacji pomocy medycznej w zakładach karnych](#).

W Portugalii, rząd powołał grupę roboczą odpowiedzialną za przygotowanie [planu operacyjnego dotyczącego ochrony zdrowia w krajowym systemie więziennictwa na lata 2023–2030](#). Plan ten ma zostać opracowany w celu zwiększenia efektywności opieki zdrowotnej w ośrodkach detencyjnych.

Na mocy dekretu **węgierskiego** Ministerstwa Spraw Wewnętrznych wprowadzono system odbywania kary w warunkach domowych dla ciężko chorych osadzonych.

CUDZOZIEMCY POZBAWIENI WOLNOŚCI ■ Na Węgrzech dekret rządowy ustanowił szczegółowe zasady dotyczące przenoszenia osób osadzonych niebędących obywatelami węgierskimi za granicę. Cudzoziemcy stanowią 15% całej populacji więziennej na Węgrzech.

LGBTQIA+ ■ W Niemczech, projekt nowelizacji do ustaw penitencjarnych obowiązujących w Hamburgu ma zapewnić [uwzględnienie postrzegania przez więźniów własnej tożsamości płciowej](#).

DOŻYWOTNIE POZBAWIENIE WOLNOŚCI ■ W Mołdawii [strajk głodowy podjęty przez 28 osadzonych odbywających karę dożywotniego pozbawienia wolności](#) skłonił tamtejszego Rzecznika Praw Obywatelskich do sporządzenia specjalnego sprawozdania na temat ich sytuacji.

ŻYWIENIE ■ W Austrii, Wyższy Sąd Okręgowy w Wiedniu orzekł, że przysługujące osobom osadzonym prawo do otrzymania odpowiedniej ilości pożywienia spełniającego normy żywieniowe i podawanego w porach dnia ogólnie zwyczajowo przyjętych dla posiłków, [zostało naruszone w przypadku osadzonego, który otrzymał obiad o godz. 10:45 rano](#). Sąd oparł swoją decyzję na dowodach naukowych dotyczących żywienia i praktykach branży detalicznej i gastronomicznej.

Na Węgrzech, [rządowy budżet przeznaczony na żywienie osadzonych w zakładach karnych został zwiększony w związku z wysoką inflacją występującą w tym kraju](#). Zdaniem obserwatorów, podniesienie poziomu finansowania, choć konieczne, jest niewystarczające do zapewnienia wszystkim osadzonym żywienia o odpowiedniej jakości trzy razy dziennie, zgodnie z ich potrzebami.

TYMCZASOWE ARESZTOWANIE ■ **Austriacki** Sąd Konstytucyjny [uznał za sprzeczny z konstytucją przepis Kodeksu postępowania karnego stanowiący, że tymczasowe aresztowanie musi być stosowane](#) we wszystkich sprawach poważnych przestępstw, w przypadku których dolna granica zagrożenia karą wynosi co najmniej 10 lat pozbawienia wolności, o ile nie zostaną spełnione określone warunki. Wymóg ten uzasadniony jest a contrario w stosunku do przesłanek stosowania tymczasowego aresztowania w przypadku pozostałych przestępstw.

Polskie Ministerstwo Sprawiedliwości poinformowało Rzecznika Praw Obywatelskich, że [nie planuje podjęcia działań w celu wykonania dwóch wyroków Trybunału Konstytucyjnego](#) podkreślających potrzebę zreformowania systemu tymczasowego aresztowania, który na przestrzeni lat staje się coraz bardziej represyjny.

POLITYKA PENITENCJARNA ■ **Litewski** Departament Więziennictwa i podległe mu instytucje zostały połączone i tworzą obecnie jeden podmiot prawny, Służbę Więzienną. Reforma ta powinna doprowadzić do zmniejszenia liczby penitencjarnych jednostek organizacyjnych w zakładach karnych o 40% i skutkować 55-

procentową redukcją liczby stanowisk kierowniczych. Również w Litwie, 1 stycznia 2023 roku [wszedł w życie nowy Kodeks karny wykonawczy](#), który wprowadza szereg pozytywnych zmian dotyczących praw osób osadzonych w zakresie życia prywatnego i rodzinnego, zatrudnienia i przedterminowego zwolnienia. W **Ukrainie** rząd przyjął [strategię reformy systemu penitencjarnego](#) na lata 2022-2026 oraz plan działania na rzecz jej wdrożenia.

STATYSTYKI PENITENCJARNE ■ W **Mołdawii** coraz częstsze stosowanie przyjętej w 2021 roku ustawy o amnestii [nie doprowadziło do zmniejszenia przepelnienia zakładów karnych, które występuje w jednej trzeciej z 18 więzień w tym kraju](#). Nowe dane statystyczne mogą pokazać jeszcze bardziej ponury obraz sytuacji, co stanowi następstwo przywrócenia, na mocy zarządzenia Ministerstwa Sprawiedliwości, [stosowania przy obliczaniu dopuszczalnego poziomu obłożenia zakładu karnego normy 4 m² na osadzonego](#).

Z najnowszych statystyk opublikowanych w **Portugalii** wynika, że populacja zakładów karnych, która zmniejszyła się podczas pandemii COVID-19, [powróciła do poziomu sprzed pandemii, a w grudniu 2022 r. zarejestrowano ponad 12 000 osadzonych](#).

Czeskie Ministerstwo Sprawiedliwości zaproponowało plan działania mający na celu [zastępowanie, w przypadku drobnych przestępstw, kar izolacyjnych karami pieniężnymi](#) w celu zmniejszenia zaludnienia zakładów karnych – jednego z najwyższych w UE.

WIĘZIENIA W CZASIE WOJNY ■ W **Rosji** Ministerstwo Obrony przejęło kontrolę nad rekrutacją więźniów wysyłanych do walki u boku regularnych sił rosyjskich na Ukrainie. Wcześniej więźniowie byli rekrutowani przez prywatną firmę wojskową Wagner. [Więźniowie uczestniczący w działaniach wojennych w Ukrainie ponieśli ogromne straty](#) (około 30 000 ludzi, z czego 9 000 zabitych).

ŻYCIE PRYWATNE I RODZINNE ■ Nowelizacje **litewskiego Kodeksu karnego wykonawczego** oraz [Ustawy o stosowaniu tymczasowego aresztowania](#) umożliwiają dyrektorom zakładów karnych podejmowanie działań naruszających przysługujące osadzonym prawo do korespondencji, rozmów telefonicznych i widzeń, zawieszenie ich prawa do przerwy w odbywaniu kary oraz ograniczenie kontaktów pomiędzy osadzonymi.

PRAWA PROCESOWE ■ W **Niemczech**, Federalny Sąd Konstytucyjny ustanowił [rygorystyczne standardy proceduralne dla osadzonych, którzy chcą ubiegać się o zastosowanie środka tymczasowego](#).

W **Bułgarii** sąd administracyjny [przyznał bardzo niskie odszkodowanie za stosunkowo poważne naruszenia praw osadzonych](#), np. osób przetrzymywanych w nieodpowiednich warunkach. Wyrok ten ujednotacza orzecznictwo krajowych sądów administracyjnych, które pozbawiło skuteczności niedawno wprowadzony środek kompensacyjny w sprawach penitencjarnych.

Prokuratura Najwyższego Sądu Cywilnego i Karnego **Grecji** wydała dwa okólniki dotyczące wykładni i stosowania prawa do skutecznego środka odwoławczego w sprawach dotyczących warunków pozbawienia wolności. Dotyczą one [postępowania ze zgłoszeniami osób pozbawionych wolności, składającymi skargi na nadużycia ze strony funkcjonariuszy państwowych](#), oraz [znaczenia orzecznictwa ETPC w określaniu dopuszczalnych standardów warunków pozbawienia wolności i środków zaradczych](#), w tym słusznego odszkodowania.

W **Rosji** Sąd Konstytucyjny orzekł, że [decyzje o przeniesieniu między aresztami śledczymi podlegają kontroli sądowej](#). Częste przenoszenie podejrzanych jest często [wykorzystywane jako metoda wywierania na nich presji](#).

ŚRODKI PRZYMUSU BEZPOŚREDNIEGO ■ **Niemiecki** Federalny Sąd Konstytucyjny orzekł, że [przykuwanie osadzonych do łóżek w szpitalach poza zakładami karnymi](#) bez uwzględnienia ich sytuacji osobistej, stanowi naruszenie konstytucji. Federalny Sąd Konstytucyjny [doprecyzował również standardy proceduralne](#), do zachowania których zobowiązani są osadzeni w swoich skargach przeciwko zastosowanym wobec nich środkom przymusu bezpośredniego.

ZMIANY SPOSOBU WYKONYWANIA KARY ■ **Brytyjski** High Court zdefiniował [przesłanki, na podstawie których organy władzy wykonawczej mogą skorzystać z przysługującego im prawa do wnioskowania o przedłużenie kary pozbawienia wolności](#) orzeczonej wobec skazanych na karę pozbawienia wolności o określonym wymiarze, które kwalifikują się do automatycznego zwolnienia warunkowego w oznaczonym terminie, w sytuacji uznania, że dana osoba stwarza znaczące ryzyko wyrządzenia poważnej szkody społeczeństwu.

TORTURY I ZŁE TRAKTOWANIE ■ W **Mołdawii**, Ministerstwo Sprawiedliwości zorganizowało warsztaty na temat zapobiegania złemu traktowaniu w zakładach karnych w następstwie opublikowania [sprawozdania](#)

[przygotowanego przez organizację pozarządową Promo-LEX](#), z którego wynika, że jest to nadal poważny problem.

KMP zaalarmował władze **Polski** o [możliwych przypadkach tortur oraz niehumanitarnego i poniżającego traktowania](#) w jednym z tamtejszych zakładów karnych.

W **Rosji**, sąd rejonowy rozpoczął rozpoznawanie sprawy dotyczącej [masowego stosowania tortur wobec osadzonych](#).

PEŁNA TREŚĆ NUMERU JEST DOSTĘPNA NA NASZEJ STRONIE INTERNETOWEJ >>

Szczególne podziękowania za wspólne opracowanie tego podsumowania składamy naszym [członkom i partnerom współpracującym!](#)

**EUROPEAN
PRISON
LITIGATION
NETWORK**

www.prisonlitigation.org

21ter rue Voltaire

75011 Paris (Paryż)

Francja

contact@prisonlitigation.org

Niniejsze podsumowanie jest finansowane przez Unię Europejską i Fundusz im. Roberta Carra. Wyrażone w nim poglądy i opinie stanowią wyłącznie poglądy i opinie autorów i nie muszą prezentować oficjalnego stanowiska Unii Europejskiej, Komisji Europejskiej lub Funduszu im. Roberta Carra. Unia Europejska, Komisja Europejska, Komisji Europejskiej i Fundusz im. Roberta Carra nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

**ROBERT
CARR
FUND** For civil
society
networks

